

ROMA, SINTI EN WOONWAGENBEWONERS

**Succesfactoren en knelpunten op het gebied
van arbeidstoeleiding**

Inhoud

1 EEN WERELD TE WINNEN; ONDERWIJS AAN WOONWAGEN- EN ZIGEUNERKINDEREN	4
1.1 Woonwagenbewoners	4
1.2 Zigeuners (Roma/Sinti)	4
1.3 Onderwijs	5
1.4 Werk	8
2 MONITOR RACISME EN EXTREEM RECHTS. ROMA EN SINTI	9
2.1 Onderwijs	9
2.2 Werk	10
3 HENK VAN BEURDEN, PLUSPUNT EINDHOVEN	12
3.1 Onderwijs	12
3.2 Werk	12
4 OWWZ NIEUWS ARBEIDSTOELEIDING SINTI EN ROMA JONGEREN, MAART 2005	13
4.1 Onderwijs	13
4.2 Werk	13
5 VRAGENLIJST ARBEIDSTOELEIDING VAN ROMA- EN SINTI-JONGEREN	14
5.1 Leerplichtambtenaar Oldenzaal	14
5.2 T. Triepels	14
5.3 Leerplicht gemeente Ede	15
5.4 Bureau VSV Parkstad	15
5.5 Gemeente Maasbracht	16
5.6 Forum, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling	18
5.7 Stichting Stimulans	20
6 INTERESSANTE PROJECTEN/INSTELLINGEN	22

VOORWOORD

Uit een aantal relevante artikelen, afgenomen vragenlijsten en gesprekken hebben we de knelpunten en succesfactoren op het gebied van onderwijs en arbeidstoeleiding/werk van Roma, Sinti en woonwagenjongeren bij elkaar gezet.

Dit document moet worden gezien als startdocument, van waaruit we willen vertrekken om de successen op het gebied van arbeidstoeleiding goed in kaart te brengen en helder te krijgen wat ervoor nodig is om de behaalde successen te vergroten.

Gebruikte bronnen

- 1 Artikel: Een wereld te winnen; Onderwijs aan woonwagen- en zigeunerkinderen, mei 2003.
- 2 Artikel: Monitor racisme en extreem rechts. Roma en Sinti, Leiden 2004.
- 3 Gesprek: Henk van Beurden, Pluspunt Eindhoven.
- 4 OWWZ-nieuws, maart 2005.
- 5 Vragenlijst arbeidstoeleiding van Roma- en Sinti-jongeren, KPC Groep 2004.
 - Leerplicht gemeente Oldenzaal.
 - T. Triepels, Consent
 - Leerplicht gemeente Ede.
 - Bureau VSV Parkstad.
 - Gemeente Maasbracht.
 - Forum; Instituut voor Multiculturele Samenwerking.
 - Stichting Stimulans.

Allereerst geven we wat achtergrondinformatie over de leefwijze/waarden en normen (cultuur) van woonwagenbewoners en de Roma en Sinti. Deze informatie is afkomstig uit het artikel: Een wereld te winnen.

Daarna hebben we de succesfactoren en knelpunten gerubriceerd per artikel, gesprek en afgenomen vragenlijst.

Op de laatste bladzijde van dit document hebben we onder het kopje: interessante projecten/instellingen een aantal voorbeelden van succesvolle projecten opgenomen.

1 EEN WERELD TE WINNEN; ONDERWIJS AAN WOONWAGEN- EN ZIGEUNERKINDEREN

1.1 Woonwagenbewoners

Succesfactoren	Knelpunten
	De familiebanden binnen de woonwagen- (en zigeuner-) cultuur zijn erg hecht en als er familieaangelegenheden zijn zoals ziekte, rouw en trouw, blijven woonwagen- (en zigeuner kinderen) vaak dagen thuis.
	Woonwagenkinderen zijn in eerste instantie gesloten en leven vaak in twee werelden.
	Woonwagenkinderen zijn niet gewend dat er eisen aan hen worden gesteld; 'moeten' komt in hun woordenschat nauwelijks voor.
	Veel woonwagenkinderen hebben een korte spanningsboog en een slecht concentratievermogen.
	Velen van de woonwagenbewoners hebben een afwijzende en vijandige houding ontwikkeld ten opzichte van de samenleving en de overheid. Een belangrijke aanleiding hiervoor is het huisvestingsbeleid geweest.

1.2 Zigeuners (Roma/Sinti)

Algemeen

- Zigeunerouders hebben een ambivalente houding ten opzichte van hun kinderen: enerzijds krijgen kinderen in alles hun zin, anderzijds bemoeien de ouders zich maar weinig met hen. Daar staat tegenover dat kinderen overal bijhoren en bijna alles meemaken wat er in hun wereld gebeurt.

Succesfactoren	Knelpunten
	Zigeuners hebben een spontane, toevallige en sterk op familie gerichte leefwijze.
	Zigeuners (Roma en Sinti) onderscheiden zich nog meer dan de woonwagenbewoners van de burgermaatschappij, onder andere door een eigen taal, de toepassing van een eigen rechtspraak en een nog specifiekere leefwijze dan de woonwagenbevolking.
	Traditionele opvoedingspatronen. Meisjes worden al vroeg in de oppasrol gedrukt en helpen in de huishouding. Deze verantwoordelijkheid telt heel zwaar. Veel zigeunermeisjes worden op jonge leeftijd uitgehuwelijkt en zijn dan klaar voor het moederschap. Ze worden dan ook vaker afgeschermd van de buitenwereld. Het meisje verlaat de familie als ze gaat trouwen, de zoon niet.

Succesfactoren	Knelpunten
	Vandaar dat de geboorte van een jongen met meer vreugde wordt begroet.
	Zigeunerkinderen worden door de gehele familie opgevoed.
Bij zigeuners geldt nog sterker dan bij woonwagenbewoners de noodzaak van persoonlijk contact. Belangrijk is om eerst de stemming van het moment te peilen. Soms kan het beter zijn de 'boodschap' niet direct te brengen, maar hiervoor een ander moment te kiezen. Uiteraard geldt ook hier dat het belang van het kind een gezamenlijk belang is.	
	Binnen het gezin zijn moeder en haar dochters de belangrijkste personen; zij zijn beslist niet schuw of onderdanig.

1.3 Onderwijs

Algemeen

- Ouders van zigeunerkinderen zien het leren lezen, rekenen en schrijven nog als nuttig, maar daarna zwakt de motivatie veelal af. De school leidt nauwelijks op tot wat woonwagenbewoners en zigeuners belangrijk vinden. Jongeren worden in de eigen gemeenschap tot volwassenen gevormd; dat is het uitgangspunt. De school moet nog maar bewijzen deze taak over te kunnen nemen.
- Vrijwel 100% van de woonwagenkinderen volgt het basisonderwijs. Van hen volgt echter bijna 17% speciaal onderwijs, dit percentage is bijna drie keer zoveel als het landelijk gemiddelde.

Succesfactoren	Knelpunten
Woonwagen- en zigeunerkinderen behoren tot de GOA-doelgroepen hebben een weging van 0.7.	
De onderwijsconsulent speelt een belangrijke rol door het geven van voorlichting aan de scholen, risico's benadrukken en het belang aankaarten van preventief extra aandacht geven.	
	De woordenschat van veel woonwagenkinderen is beperkt en veelal concreet van inhoud.

Succesfactoren	Knelpunten
Opstellen van een deezorgplan: 'Onderwijs aan woonwagen- en zigeunerkinderen'. Hierin kan onder andere worden opgenomen: volgen schoolbezoek en leerprestaties, gewichtenregeling en hoe deze in te zetten, investering in de relatie met ouders, informatie over de cultuur en de invloed hiervan op het onderwijs, bevorderen van taalactiviteiten, bevorderen van samenwerking tussen verschillende organisaties.	
	Veel woonwagenkinderen zoeken elkaar op en vormen een aparte groep binnen de school.
	Woonwagenkinderen worden op jongere leeftijd al als volwassenen beschouwd. Als jongeren 12-13 jaar worden, veranderen de gezagsverhoudingen sterk, ouders laten hun kinderen vrij in hun doen en laten; beslissingen over bijvoorbeeld school worden vaak aan het kind overgelaten.
	Veel zigeunerkinderen worden tweetalig opgevoed en verdienen specifieke aandacht om het Nederlandse onderwijs goed te kunnen volgen.
Praat met ouders over zowel de (verschillen tussen de) opvoeding thuis als die op school. Geef ouders allerlei informatie over schoolse zaken, ga regelmatig op bezoek. Stimuleer ouders om op ouderavonden te komen.	De angst voor aantasting van de normen en waarden van het gezin en de aantasting van de solidariteit binnen de familie en binnen de woonwagengemeenschap doet sommige woonwagenbewoners huiverig staan ten opzichte van bijvoorbeeld scholen; dit geldt in nog hogere mate voor zigeuners.
	Voorlezen komt weinig voor.
	Ouders praten weinig met hun kinderen en gebruiken vaak gebiedende en korte zinnen.
	De kinderen beschikken over weinig speelgoed dat de cognitieve ontwikkeling bevordert.
Een toenemend aantal woonwagen- en zigeunerkinderen bezoeken de peuterspeelzaal. Het deelnamepercentage ligt nog wel achter op het landelijk gemiddelde. (70% van de jongens, 77% van de meisjes).	De meeste woonwagen- en zigeunerkinderen beginnen hun schoolperiode met een ontwikkelingsachterstand. Op het gebied van taal, concentratie, sociaal-emotionele ontwikkeling en de fijne motoriek.
Uit evaluaties blijkt dat de taalprestaties van kinderen die hebben deelgenomen aan voorschoolse voorzieningen en taalstimulering thuis, op school verbeteren.	

Succesfactoren	Knelpunten
Wagenbezoeken zijn het middel om informatie van woonwagenbewoners te krijgen en zicht op de aanwezigheid van jonge kinderen. De huisarts, het consultatiebureau of de wijkverpleegkundige kan woonwagenbewoners op projecten attent maken.	
Laat ouders positieve ervaringen aan andere woonwagenbewoners doorgeven.	
Onderzoek of problemen met huiswerk van ruimtelijke en/of inhoudelijke aard zijn. Overleg met ouders, zoek een rustige plek en geef eventueel huiswerkbegeleiding.	Het leefpatroon van ouders is niet ingesteld op voldoende speelruimte voor de kinderen en een plek om huiswerk te maken.
Woonwagenhouders en woonwagenjongeren wensen over het algemeen korte en praktische opleidingen. Het liefst gericht op ambulante handel, autotechniek en uiterlijke verzorging.	
Voor een onderwijsconsulent is het belangrijk om een vast aanspreekpunt op school te hebben. Deze moet(en) bereid zijn de zorg en aandacht voor alle woonwagenleerlingen met de onderwijsconsulent te delen.	
Probeer ouders en kinderen op voorhand eerlijke informatie te bieden. Maak ouders en leerlingen er op attent dat ondanks respect voor elkaar, verschillende culturele waarden en normen er bepaalde rechten en plichten zijn. Probeer tot onderhandelingscompromissen te komen indien culturen te veel botsen.	Veel ouders zijn het absoluut niet eens met onderwijsvernieuwingen. Een jongen hoeft niet te leren koken et cetera. Ouders vinden dit een belachelijke zaak.
Motiveer, stimuleer en activeer woonwagenhouders en hun kinderen voortdurend om hun kinderen ook aan het voortgezet onderwijs te laten deelnemen. Begin hiermee al zo vroeg mogelijk (gastlessen op het VO organiseren, bezoek samen open dagen et cetera). Schets hierbij het toekomstperspectief.	De venthandel en de ambulante handel, meestal in het grijze/zwarte circuit bloeit. Dit is voor veel jongeren een voorbeeld, van hoe je zonder diploma een flinke boterham kan verdienen. Voor meisjes is het toekomstbeeld meestal het moeder-/huisvrouwschap.
Stel een stappenplan voor verzuim op.	
	Hoewel de deelname aan het voortgezet onderwijs landelijk gezien toeneemt, baren de onderwijsprestaties vooralsnog veel zorgen. Woonwagen- en zigeunerleerlingen scoren het laagst binnen het onderwijs, zowel wat betreft deelname als wat betreft resultaten.
Via individuele trajectbegeleiding van woonwagen- en zigeunerjongeren kan plaatsing op de arbeidsmarkt worden verhoogd.	Als het schoolbezoek van jongeren niet gevolgd wordt door een baan; verdwijnt de motivatie tot het solliciteren.

1.4 Werk

Succesfactoren	Knelpunten
	De werkeloosheid onder woonwagengedwongen en zigeuners is groot; landelijk gezien ruim 65%. Jongeren die de moeite hebben gedaan door te leren voor een diploma, zien die moeite vaak niet beloond met een vaste baan.
	Een groot deel van de woonwagenjongeren stroomt op een te laag niveau door naar het voortgezet onderwijs.
	Er is te weinig begeleiding.
Stimuleer woonwagenjongeren om via het werk opleidingen te volgen.	Het grote aanbod van ongeschoold werk vormt voor jongeren een extra stimulans om zonder diploma van school te gaan en snel geld te verdienen. In tijden van economische recessie lopen zij het risico om als eerste te worden ontslagen.
Uitzetten van individuele leerroutes; hier kan de onderwijsconsulent een centrale rol in spelen. Samenwerking tussen: regionale opleidingscentra, organisaties voor arbeidsvoorziening, uitvoeringsorganisaties WIW, Provinciale Steunfunctie, Woonwagenwerk en Sociale zaken.	
Helpen bij het solliciteren, regelmatig contact houden met thuis, school, begeleiding op de werkplek en snel reageren op verzuim.	Arbeidsbureaus en ROC's verwachten ten onrechte vaak, dat 16-jarigen geheel zelfstandig werk kunnen vinden en er wordt te weinig begeleiding op de stage-/werkplek gegeven.
	Jongeren beschikken niet altijd over het gewenste arbeidsethos, waardoor ze een stage-/arbeidsplek snel verliezen.

2 MONITOR RACISME EN EXTREEM RECHTS. ROMA EN SINTI

Peter R. Rodiques en Maaïke Matelski. Anne Frank Stichting. Universiteit Leiden 2004.

2.1 Onderwijs

Algemeen

- Een adequate controle op de naleving van de leerplichtwet is van groot belang. In het verleden is schoolverzuim te vaak door leerplichtambtenaren gedoogd; uit respect voor de cultuur maar ook wel uit wanhoop.
In het verleden heeft de controle wel een averechts effect gehad, kinderen werden dan naar het buitenland gestuurd om aan de leerplichtwet te ontkomen.
Een praktisch probleem hierbij is ook dat de procedures die de leerplichtambtenaar in werking zet, te lang duren. Tegen de tijd dat de ouders officieel op het verzuim worden aangesproken, zit het kind allang weer op school.
- Diverse scholen en gemeenten hadden dusdanige moeite om Roma-/Sinti-kinderen te integreren in het reguliere basisonderwijs, dat zij ervoor kozen aparte klassen in te richten. In dergelijke klassen kon extra aandacht besteed worden aan de specifieke omstandigheden van de kinderen, hun taalproblemen en andere leerachterstanden.
Op het bestaan van deze aparte klassen voor Roma en Sinti is veel kritiek gekomen. De meeste deskundigen vrezen dat het de integratie van deze kinderen in het reguliere onderwijs belemmert. Bovendien is de kwaliteit van het onderwijs en de klaslokalen niet altijd gewaarborgd.

Succesfactoren	Knelpunten
Een groeiend aantal Roma en Sinti ziet in dat het volgen van onderwijs de sleutel is tot een betere positie in de Nederlandse maatschappij.	Schoolcarrières worden in de regel vroegtijdig afgebroken. Een belangrijke oorzaak is het ontbreken van een onderwijs of zelfs schriftelijke traditie in de Roma- en Sinti-gemeenschappen.
Recente Roma-vluchtelingen afkomstig uit Oost-Europa, hebben vaak wel een opleiding in het land van herkomst genoten. Sommigen onder hen zijn hoog opgeleid. Deze Roma hebben er geen moeite mee dat hun kinderen hier naar school gaan.	Veel ouders zijn analfabeet, waardoor zij hun kinderen niet kunnen ondersteunen bij het schoolwerk.
Steeds vaker bezoeken Roma- en Sinti-kinderen de peuterspeelzaal.	Soms lijkt ook eigen belang aanwezig om de kinderen thuis te houden; hulp bij het huishouden bijvoorbeeld.
Jongeren die wel een diploma weten te behalen, kunnen fungeren als rolmodel voor andere kinderen uit de gemeenschap.	Er is een groot wantrouwen jegens scholen; men is bang dat de kinderen hun culturele eigenheid verliezen. Ook hebben ouders vaak zelf negatieve ervaringen opgedaan met het naar schoolgaan (achtergesteld, pesten). Hierdoor hebben ze de neiging hun kinderen bovengemiddeld te beschermen en hebben ze moeite om de kinderen los te laten. Dit geldt bij schoolbezoek en in het bijzonder bij uitstapjes zoals schoolreisjes.

Succesfactoren	Knelpunten
In enkele gemeenten heeft men speciaal voor de Roma- en Sinti-kinderen een onderwijs-consulent aangesteld, die de groep persoonlijk kent en bij problemen direct kan worden ingezet. Door de vertrouwensrelaties die deze mensen opbouwen, kunnen zij in korte tijd veel meer bereiken dan een onbekende ambtenaar die boetes uitdeelt en procedures start.	Vooral door Roma wordt er veel gereisd, waardoor kinderen langere periode niet naar school komen.
	Voorheen werd er door de overheid apart geld uitgetrokken voor specifieke begeleiding aan kinderen van woonwagenbewoners, maar dat gebeurt niet meer.
	Het beleid is recentelijk verschoven van regionale naar lokale aandacht en hoeft er geen doelgroepenbeleid meer gevoerd te worden. Door deze veranderingen zijn Roma en Sinti (plus woonwagen) kinderen als groep in het onderwijs minder zichtbaar geworden.
	Veel Roma- en Sinti-jongeren komen in het voortgezet speciaal onderwijs terecht. Soms heeft dit te maken met gedragsproblematiek. Veel van deze jongeren functioneren echter onder niveau, soms ook doordat ze een school kiezen waar al Roma-/Sinti-jongeren zitten.
	Sommige scholen lijken Roma en Sinti te weigeren. Slechte ervaringen en vooroordelen lijken hieraan ten grondslag te liggen.
	Veel Roma en Sinti onttrekken zich aan de 'burgermaatschappij'. De kinderen nemen al vroeg het ritme van de ouders aan, hetgeen vaak moeilijk te verenigen is met het regelmatig naar school gaan.
	Vaak weten betrokkenen niet hoe ze de Roma en Sinti op hun plichten moeten wijzen.

2.2 Werk

Algemeen

- Grotere bedrijven in steden als bijvoorbeeld Eindhoven, zijn eerder bereid om Roma en Sinti een kans te geven. Roma en Sinti geven zelf echter de voorkeur aan kleinere bedrijven. Zij voelen zich daar meer op hun gemak en hoeven niet naar de grote stad te reizen, wat vooral voor jongeren en vrouwen als gevaarlijk beschouwd wordt.

Succesfactoren	Knelpunten
	Het percentage werklozen onder Roma en Sinti is zeer hoog. Sommige mensen beweren dat het zelfs om een percentage van 90% gaat.
Feit is dat steeds meer jongeren, vooral Sinti in staat zijn om een baan te vinden.	Geen afgeronde opleiding.
Soms lukt het om op eigen kracht een baan te vinden, meestal als gevolg van een voltooide opleiding.	Reisgedrag.
Een succesvolle vorm van zelfstandig ondernemen is voor de Roma en Sinti de muziek.	Veel Roma en Sinti willen niet in loondienst, omdat dit hen afhankelijk maakt en in een regelmatig leefpatroon dwingt. Zij zijn gewend zelfstandig te ondernemen
Tegenwoordig besteden gemeenten meer aandacht aan de mogelijkheden van Roma en Sinti op de arbeidsmarkt en wordt hen niet zomaar meer een uitkering verstrekt. In sommige gemeenten zijn speciale werkgelegenheidsprojecten opgezet om de aandacht op de Roma- en Sinti-jongeren te vestigen.	Voor het opzetten van een onderneming is kapitaal nodig en kennis van de financiële en administratieve organisatie.
De nieuwe Roma doen het relatief goed qua opleiding en arbeid. De Sinti nemen een middenpositie in. De groep van de jaren zeventig en de oude Roma lopen achteraan.	De slechte positie op de arbeidsmarkt heeft er mede toe bijgedragen dat de criminaliteit onder Roma en Sinti relatief hoog is (hierover zijn echter geen 'harde' cijfers).
Steeds meer Sinti-vrouwen treden toe tot de arbeidsmarkt	Het komt relatief veel voor dat Roma en Sinti die maatschappelijk carrière maken, afstand nemen van de eigen cultuur of zich niet openlijk als Roma of Sinti manifesteren, uit angst voor de vooroordelen.
	De LSO (de Landelijke Sinti Organisatie); wordt voor een groot deel getrokken door Sinti-vrouwen en speelt een belangrijke rol bij de emancipatie van Sinti in Nederland. Zo hebben zij projecten opgezet voor alfabetisering, opleiding en werkgelegenheid voor jongeren. Sinds het najaar van 2003 worden zij in hun voortbestaan bedreigd, omdat het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft besloten de instellingssubsidie te beëindigen.
	Discriminatie door werkgevers, mede door negatieve berichtgeving in de media. Met name komt dit voor in de kleinere dorpen.

3 HENK VAN BEURDEN, PLUSPUNT EINDHOVEN

3.1 Onderwijs

Succesfactoren	Knelpunten
Sinti-meisjes die werken op de school, zorgen voor herkenbaarheid/vertrouwdheid.	
Leg contacten met het onderwijs; gemeenten maken niet altijd een onderwijsachterstand-beleid; formuleer dit.	

3.2 Werk

Succesfactoren	Knelpunten
Bouw een vertrouwensrelatie met zowel de jongere als zijn/haar ouders/gemeenschap.	Pas op met het gebruik van succesverhalen als voorbeeld voor Roma en Sinti. Het druist in tegen de cultuur van reizen.
Bezoek de kampjes en zorg dat je gekend wordt.	
Durf contact te maken, niet van achter je bureau.	
Je moet veel ondersteuning bieden. Roma- en Sinti-jongeren hebben veel angst om te falen, niet begrepen te worden en het zelf niet te begrijpen.	
Ga met ze op pad; vertrouwen opbouwen.	
Jongeren hebben mondeling overgedragen kennis omtrent het maken van meubels, muziek maken, handel, auto's. Boor deze kennis aan.	
Heb oog voor wat er verder binnen de familie speelt; schulden et cetera.	
Help de jongeren met subsidieregelingen (WIK).	
Laat ze werken in kleinere bedrijven, wanneer dit niet kan binnen een kleiner team.	
Religie is belangrijk; veelal zijn ze lid van de Pinkstergemeente.	

4 OWWZ NIEUWS ARBEIDSTOELEIDING SINTI EN ROMA JONGEREN, MAART 2005

4.1 Onderwijs

Succesfactoren	Knelpunten
Schoolverzuim preventief aanpakken. Ouders betrekken bij de scholing van hun kinderen. De lokale overheid speelt hierbij een cruciale rol.	De cultuur van de Roma, maakt het met name voor de meisjes moeilijk om naar het voortgezet onderwijs toe te gaan.
Een Roma-/Sinti-intermediair inzetten	

4.2 Werk

Succesfactoren	Knelpunten
Intensieve begeleiding van jongeren en hun ouders.	De maatschappij heeft een negatief beeld van deze groep; waardoor werk en stageplaatsen moeilijk te vinden zijn.
Het onderwijs, gemeenten en instanties die toeleiden naar werk, consultants en aandachtsfunctionarissen hebben elk een taak in het traject dat jongeren toe leidt naar een diploma of werk. Belangrijk is om elkaar te leren kennen en samen te werken.	De overheid wil geen categorale aanpak meer, maar vindt dat deze groep gebruik moet maken van de reguliere voorzieningen. De ervaring is dat dit niet voor de meesten werkt.
Samenwerken met ouders en het bedrijfsleven om stageplaatsen te vinden.	
De gemeente moet beleid op deze problematiek maken.	
Het is belangrijk dat de overheid handhaaft, maar wel in gesprek blijft met de groeperingen en positieve acties blijft ondernemen.	
Koesteren van bedrijven die deze jongeren laten werken.	
Gebruik maken van de ervaringen en kennis opgedaan in eerdere trajecten.	
Werknemers in het veld moeten affiniteit hebben met deze groep of tenminste een oprechte belangstelling.	
De trajecten met de jongeren leiden ertoe dat ook de ouderen gemotiveerd raken om stappen te zetten richting regulier werk.	

5 VRAGENLIJST ARBEIDSTOELEIDING VAN ROMA- EN SINTI-JONGEREN

KPC Groep 2004

5.1 Leerplichtambtenaar Oldenzaal

Succesfactoren	Knelpunten
Motivatie en geld	Onderwijs VO zien ze niet zitten.
Wij werken samen met de Werkwijzer: een arbeidstrainingscentrum. Hier kan op allerlei fronten werkervaring worden opgedaan ook in combinatie met wat theorie. Er vindt soms begeleiding naar een arbeidsplek plaats.	
<i>School:</i> Heel veel contact met thuis en het belang van school hierbij blijven benadrukken; dit met voorbeelden staven. Hierbij is kennis van de cultuur belangrijk.	De 'strijd' bij ons in de regio is opgegeven; het kost heel veel tijd.
<i>Welzijnswerk:</i> Proberen om deze jongeren deel te laten nemen aan activiteiten waarbij ze met Nederlandse jongeren in aanraking komen.	
<i>Gemeenten:</i> Arbeidservaringsplaatsen (laten) creëren en financieren.	
<i>Overheid:</i> Financiën beschikbaar stellen.	

5.2 T. Triepels

Succesfactoren	Knelpunten
Intensieve begeleiding van zowel de jongeren als de ouders. Creativiteit, betrokkenheid en flexibiliteit.	We hebben niemand.
Samenwerking met gemeente in werkervaringsprojecten. Op deze manier krijgen de jongeren werk.	
Goed contact met werkgevers onderhouden en zeer snel handelen.	
<i>School:</i> Open staan voor 'de wereld' waar deze jongeren inzitten.	Grote cultuurverschillen. Negatieve beeldvorming over deze doelgroep. Te weinig opleiding.
<i>Gemeente:</i> Openstaan voor de problematiek. Een goed beleid uitzetten. Ervoor zorgen dat de dialoog blijft.	
<i>Overheid:</i> Zou extra middelen vrij moeten maken voor deze doelgroep.	
Geen aparte scholings-/werkplekken; zorgen voor reguliere arbeidsplaatsen met extra faciliteiten.	

5.3 Leerplicht gemeente Ede

Succesfactoren	Knelpunten
Onderwijs, sociale vaardigheidstraining.	

5.4 Bureau VSV Parkstad

Succesfactoren	Knelpunten
Praktijkgericht te werk gaan. Helpen om stageplekken te vinden. De jongeren zich laten kwalificeren middels stages/ werkplekken. Werken met deelcertificaten.	De bestaande BBL-opleidingen vormen een probleem, doordat er op het lage niveau geen/moeilijk werk te vinden is. Vaak komen de jongeren dan terecht op een ongeschoolde werkplek, waar ze snel worden vervangen omdat ze te duur zijn.
Samenwerking met ROC, samen opzetten van alternatieve projecten (voorschakelprojecten/veel aandacht voor praktijkgericht leren), projectbureau van ROC die alle leerlingen begeleidt. Samenwerking met bureau Jeugdzorg; jeugdreclassering en aandacht voor de lange wachtlijsten. Samenwerking met een instelling: time-out voorziening, daghulpcentrum, leefgroepen en opvangvoorzieningen. Samenwerking met CWI intensiveren: zorgen voor betere aansluiting naar werk vanuit verlaten opleidingen. Bovenstaande samenwerkingen hebben tot doel om: - tot een betere aansluiting te komen zowel richting werk als ook richting werken/leren; - preventieve acties op te zetten om jongeren in een vroeg stadium te bereiken, te informeren en hulp aan te bieden in het zoeken naar verdere opleiding/werk (RMC); - tot concrete convenanten te komen die werden ondertekend door alle vmbo-scholen om gezamenlijk zorg te dragen voor 'de uitvallers' en risicjongeren.	Er zijn te weinig praktijkgerichte scholings-trajecten, te weinig kans om werk te vinden, te weinig of niet de juiste begeleiding op de ROC voor de lage niveaus
Als begeleider moet je een 'doener' zijn, bekend zijn met de doelgroep en het bedrijfsleven. Je bent in staat om te motiveren en een appèl te doen op kwaliteiten die er wel zijn.	

5.5 Gemeente Maasbracht

Succesfactoren	Knelpunten
- Afronding VO. - Positieve ervaringen rondom werkrelatie. - Aansluiten bij de belevingswereld van de doelgroep. - Inzicht bij ouders dat onderwijs noodzakelijk is.	- Onderwijs wordt niet als belangrijk ervaren. - Hoge verwachtingen, terwijl er geen startkwalificatie aanwezig is. - Stimulering van ouders en omgeving ontbreekt. - Jongeren mogen en kunnen niet zelfstandig reizen en zijn aangewezen op vervoer door ouders, tot ze zelf een rijbewijs hebben. De afstand tussen wonen en werken kan dus niet al te groot zijn.
We werken samen met een OWWZ-consulent. Via Westrom-Baanmobiel wordt de jongere in traject genomen om te bezien welk leerwerktraject mogelijk zou kunnen zijn. Hierover is zeswekelijks overleg tussen leerplichtambtenaar/consulent OWWZ/Sociale Zaken/Westrom Baanmobiel. In dit traject zijn 13 jongeren opgenomen.	
<i>School</i> - Aansluiten bij de mogelijkheden van de jongeren. - Aandacht voor voorlichting van de behoeftes voor bepaalde werkzaamheden. - Contact met ouders/kennis van de cultuur. - Verzuim melden; actie vanuit Leerplicht. - Gezamenlijk werken in plaats van uitsluiten.	Deze leerlingen missen vaak lessen, raken achter en gedemotiveerd.
<i>Welzijnswerk</i> - Inzicht geven belang van afgeronde opleiding. - Integratie bevorderen/cultuurverandering.	

<i>Gemeenten</i> - Aandacht voor de jongere vanaf het moment dat zij naar school gaan. Kort volgen en optreden indien nodig. - Handhaven van de leerplichtwet. - Ouders betrekken bij het belang van onderwijs. - Onderwijskansen vergroten/trajectbegeleiding aanbieden richting arbeidsmarkt. - Afstemmen van beleid (VVE/GOA, leerplicht/jeugdbeleid/jeugdgezondheidsbeleid/openbare orde/veiligheid/vroegtijdig schoolverlaten/RMC. Dit betekent samenwerking tussen de verschillende collega's. - Samenwerking met scholen en OWWZ-consultant.	
<i>Overheid</i> - Voorlichting over cultuuraspecten. - Subsidies voor projecten die arbeidstoeleiding bewerkstelligen. - Werktrajecten aanbieden. - Soepelere regelgeving voor deze doelgroep zodat meer (kleinere) successen kunnen worden geboekt.	
<i>Bedrijven</i> - Stagemogelijkheden vergroten. - Op projectbasis jongeren een kans geven om ervaring op te doen. - Een financiële vergoeding voor de jongere.	
<i>Gemeente</i> - Regionale afstemming en opzetten van regionale projecten om hiermee meer draagvlak te creëren.	Beleid is verschillend, het komt voor dat in slechts enkele kilometers afstand beleid anders is vorm gegeven. Dit leidt tot weerstand en onbegrip binnen de doelgroep.
<i>Competenties begeleider</i> - Inzicht in cultuuraspecten. - Ingang bij de doelgroep weten te bewerkstelligen. - Doorzettingsvermogen. - Kennis hebben van de mogelijkheden qua opleidingen en arbeidstoeleidingen. - Motivatietechnieken beheersen. - Communicatievaardigheden. - Overtuigingskracht. - Duidelijk zijn. - Consequent zijn. - Teamplayer.	

Belangrijk is een duidelijke taakscheiding. Waak ervoor dat de OWWZ-consulent niet een manusje van alles wordt. Er moet meer sprake zijn van normalisatie: de wegen bewandelen die ervoor zijn. Als er sprake is van schoolverzuim: de leerplichtambtenaar inschakelen. Indien er sprake is van een voortijdig schoolverlater dient in samenwerking met de sociale dienst en RMC gekeken te worden naar de trajectmogelijkheden. De rol van de consulent is dan om ondersteuning te bieden.	

5.6 Forum, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling

Succesfactoren	Knelpunten
Een gedifferentieerd (keuze-) aanbod op gebied van loondienst en zelfstandig ondernemerschap (leer-werk/stages, reguliere en gesubsidieerde functies) en branches (muziek, handel, buitendienst/groen, horeca, mode/verzorging, zorg, voorschoolse educatie/onderwijs).	
Een realistische en vertrouwenwekkende begeleiding met een open mind, zowel met betrekking tot de arbeidsmarkt als met betrekking tot de Roma- en Sinti-cultuur.	<i>Jongeren</i> - Faalangst. - Onvoldoende startkwalificaties. - Ander levensritme. - Onwennigheid in omgang met burgers en leidinggevenden in loondienst. - Slachtoffercultuur. <i>Maatschappij</i> - Discriminatie/vooroordelen. - Te weinig perspectief/gebrekkige kansenstructuur. - Economische laagconjunctuur.
Wij werken samen met buitenlandse zaken (veiligheidsbeleid), gemeenten, onderwijs-consulenten, lokale uitvoerende instellingen, particuliere bureaus, zelforganisaties, Raden Kinderbescherming en Bureaus voor Jeugdzorg (incidenteel), media. Deze samenwerking heeft geleid tot: gezamenlijke adviezen, uitvoering projecten, informatie- en kennisuitwisseling, agenda setting bij de overheid.	
We hebben goede ervaringen met ex-stichting Sintiwerk, Pluspunt en OWWZ-project Limburg.	

Succesfactoren	Knelpunten
We vinden het een goed idee om mentoring nader uit te werken. Jongeren koppelen aan een oudere, meer ervaren iemand uit de burgersamenleving. Verder zou het maatjes-concept verder uitgewerkt kunnen worden; peer education; gelijke leeftijd en herkomst, meer ervaring/hogere opleiding.	
<i>School</i> - Meer specifieke aandacht en begeleiding op maat. - Gebruik van kennis in de doelgroep/inzet en assistentie van intermediairs (bijvoorbeeld VVE). - Creatie van open mind en begrip voor cultuur (intercultureel onderwijs). - Extra inzet op de keuze/kritieke momenten (periodes van start, overgang, examinering en drop-out). - Goede realistische eisen/verwachtingen koesteren ten aanzien van Roma- en Sinti-leerlingen.	
<i>Welzijnswerk</i> - Onderwijsondersteunende en arbeidstoeleidende oriëntatie. - Betrouwbare en professionele schakel in het netwerk van instellingen. - Integrale benadering (wonen, onderwijs, werk; netwerk). - Stimuleren tot eigen initiatief en organisatie.	
<i>Gemeenten</i> - Interesse tonen voor een van oudsher als 'onbemiddelbaar' afgedane groepering (lastig, afgeschreven). - Kansenstructuur creëren en actief beschikbaar maken voor de lange termijn.	
<i>Overheid</i> - Randvoorwaarden scheppen voor gemeenten, met betrekking tot arbeidstoeleiding. - Bestrijding van onderwijsachterstanden. - Stimulering eigen inbreng/participatie.	
<i>Bedrijven</i> - Open oog voor (impliciete?) kwaliteiten en vaardigheden bij jongeren. - Creatie van stageplaatsen/ gesubsidieerde banen en gecoachte positieve actie.	

Succesfactoren	Knelpunten
<i>Forum</i> - Kennis beschikbaar stellen over ontwikkelingen: lokaal, landelijk en internationaal. - Advisering overheden, maatschappelijke instellingen. - Meer projectmatig werken op het terrein van onderwijs en arbeid? - Mogelijkheden in Europese en lokale partnerships.	
<i>Competenties begeleider</i> - Open en flexibele mind. - Hart voor de zaak. - Kunnen laveren tussen betrokkenheid en distantie. - Realisme. - Vakbekwaamheid. - Doen wat je belooft. - Respect voor cultuur/ouders/taboes. Beschikken over een netwerk binnen de burgersamenleving.	De aanwezige, nu nog beschikbare competentie is gebaseerd op jarenlange ervaring en op incidentele, persoonlijke inzet. Naar mijn mening is de structurele, politieke, bestuurlijke steun voor dit werk/voor deze begeleiders lokaal en landelijk te gering.
	Het projectmatig werken staat onder druk. Er wordt accent gelegd op de repressie c.q. handhaving en uitvoering van de betreffende wetten. Er wordt te weinig geïnvesteerd in de preventieve sfeer. Cultuur (intrinsieke waarden en functionele capaciteiten ten behoeve van de arbeidsmarkt) komt hier al helemaal niet meer in positieve zijn bij te pas. Hier moet meer oog voor komen bij politiek en bestuur.

5.7 Stichting Stimulans

Succesfactoren	Knelpunten
	Houding van de ouders. Reisgedrag. Geen voorbeelden van succesvol deelnemen aan het arbeidsproces. - Geen traditie van geregelde werkplekken.
Wij werken samen met: - Pluspunt; verzorgt de arbeidstoeleiding; - ROC Eindhoven; ontwikkelen van speciaal onderwijs traject voor de Roma-jongeren.	De samenwerking leidde tot een projectvoorstel; maar de gemeente vond het te duur.

Succesfactoren	Knelpunten
<i>School</i> - Een speciaal traject VO met extra begeleiding van een voor de Roma bekend persoon.	
<i>Welzijnswerk</i> - Coördinatie en initiatieven vooral naar de Roma-ouders toe. - Communicatie op gang brengen.	
<i>Gemeente</i> - Extra inzet van middelen. - Striktere controle op de regelgeving (geen traject dan korten op de uitkering).	
<i>Overheid</i> - De gemeente nadrukkelijker wijzen op verplichtingen. - Meedenken over het probleem.	
<i>Intermediair Roma</i> - Coördinerende rol (Pluspunt, ROC et cetera). - Communicatie met de Roma. - (Mee)begeleiden van de jongeren in het traject.	
Een integraal handhavingsbeleid. Dus niet meer reizen, verplicht schoolbezoek, controle op de rechtmatigheid van uitkeringen.	
<i>Competenties begeleider</i> - Betrokkenheid. - Bekendheid met de doelgroep. - Incasseringsvermogen. - Stressbestendig.	

6 INTERESSANTE PROJECTEN/INSTELLINGEN

1 Pluspunt Eindhoven BV

Voert voor een aantal gemeenten in de regio Eindhoven de Wet Inschakeling Werkzoekenden (WIW) en de In- en Doorstroombanenregeling (ID-regeling) uit.

Specifieke projecten Roma/Sinti

- Sinti Music/Eindhoven/Pluspunt.
Sinti Music biedt jongeren de kans zich tot professioneel muzikant te ontwikkelen. Daarnaast wordt geprobeerd jongeren via de muziek te motiveren om een opleiding te volgen of in een baan te stappen.
Zo begeleidt Nina Rosenberg Sinti-kinderen op de basisschool.
Stevie Weiss werkt bij De Werf en volgt een opleiding bij het ROC. (TV Brabant heeft voor het programma baanbrekend een documentaire gemaakt; in deze documentaire zijn Stevie, zijn moeder, zijn docent en baas aan het woord.)
- Jongeren plaatsen in voorbereidingstraject op ROC.
- Scholing tijdens werk (is behoefte aan, echter eerst aan de slag).

2 Training NIFTE

Voor jongeren van 16+ die niet meer naar school toe gaan (ontwikkeld in Amerika).

De training is:

- zakelijk en ondernemingsgericht;
- wordt verzorgd door ondernemers;
- op locatie bij een bedrijf;
- waar ze met respect behandeld worden;
- de afspraak is er om op tijd te komen;
- afspraak = afspraak;
- geen examen, maar in plaats hiervan voor een volle zaal met zakenmensen en anderen een presentatie van een businessplan verzorgen.

Heel weinig jongeren vallen voortijdig uit.

3 Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers (LSEM)

Opleiding tot peercoach/mentor.

4 Kennisnet Integratiebeleid en Etnische Minderheden (KIEM).

In samenwerking met Sardes opzetten en professionaliseren van mentorprojecten voor risicoleerlingen.